

Vindkraft, reiseliv og miljø – konklusjoner fra en konfliktanalyse

Eli Heiberg, Vestlandsforskning

Vindkraftseminar Stavanger 7. – 8. september 2009

Bakgrunn for prosjektet

- **Initiativ fra Vestavind kraft høsten 2006**
  - Opplevd usikkerhet om holdningen til vindkraft i NHO
  - Formål: mer kunnskap for å skape en felles forståelse mellom vindkraftnæringen og reiselivsnæringen om konfliktene mellom reiseliv, turisme og miljø.
- **Oppdragsgivere**
  - **NHO Reiseliv,**
  - **NHO Sogn og Fjordane,**
  - **Vestavind Kraft AS og**
  - **Energibedriftenes Landsforening (EBL)**

Om prosjektet

- **Prosjektperiode 2007- 2009**
- **Rapport:** Vindkraft, reiseliv og miljø – en konfliktanalyse
  - www.vestforsk.no
- **Forskere (Vestlandsforskning)**
  - **Carlo Aall (Prosjektleder)**
  - **Eva-Marie Tveit**
  - **Eli Heiberg**

Mål og problemstillinger

- **Mål**

- Styrke beslutningsgrunnlaget for spørsmålet omkring etablering av nye vindkraftverk i Norge

- **Problemstillinger**

1. I hvilken grad og eventuelt på hvilken måte kan vindkraftverk være i konflikt med reiselivsinteresser?
2. Hva skiller vindkraftverk og reiselivsnæringer når det gjelder konflikter i forhold til miljø?
3. Hvordan kan konfliktene av vindkraftverk i forhold til reiseliv og i forhold til miljø reduseres?

Tre undersøkelser

- **Litteraturgjennomgang**
  - Norsk og internasjonal litteratur
    - Mye kvantitativt om holdninger
- **Intervju med turister, sommeren 2007**
  - feltarbeid i nesten 3 uker
  - intervjuer med 73 turister
    - Kvalitative intervju
- **Tre caseundersøkelser**
  - Dokumenter
  - Intervju med reiselivsaktører
    - Vågsøy (Mehuken)
    - Måsøy (Havøygavlen)
    - Selje

Havøygavlen. www.hydro.com

Problemstilling 1: Hva er konfliktene mellom vindkraft og reiseliv?

Vi skiller mellom 3 typer reiselivsinteresser/-ressurser:

og tenker oss både positive og negative effekter av vindkraft i forhold til alle de tre ressursene

Materielle:

- eksisterende reiselivsaktivitet

Potensielle:

- opplevelsesressurser som ennå ikke er(fullt) utnyttet, men som har et potensial i reiselivssammenheng.

Ideelle:

- En ikke-materiell interesse knyttet til hvilket "image" eller "branding" som man ønsker å knytte til et område (Norge, region, destinasjon, lokalitet); for eksempel "uberørt natur", "tradisjonelt kulturlandskap", "aktivt storby", "historisk arkitektur" osv.

Matrise for vurdering av konflikter av vindkraftutbygging på reiselivet

Type konflikt:		Prosjektnivå: Bedrift og kommune	Strategisk nivå: Region og nasjon
Ideelle konflikter	Tilbudssiden: Branding av reiselivet	Eks. Kommunen profilerer seg med opplevelser i urørt natur	
	Etterspørselssiden: Eksistensverdi	Eks. Vite at Lofoten er fri for vindturbiner	
Potensielle konflikter	Tilbudssiden: Tap av utviklingsmuligheter	Eks. Reiselivsutbygging stanses pga søknad om vindkraftverk	
	Etterspørselssiden: Holdninger til vindkraft	Eks. Turister sier de ikke vil besøke destinasjoner med vindkraftverk	
Materielle konflikter		Eks. Nedgang i reiselivsomsetningen etter vindkraftutbygging	

I tillegg kan vi tenke oss *positive* virkninger av vindkraft i forhold til reiselivet

Resultater – Konflikt mellom vindkraft og materielle reiselivsinteresser

- **Vi har ikke funnet dokumentasjon på at vindkraftutbygging så langt har ført til alvorlige negative økonomiske konsekvenser for reiselivet.**
  - 40 internasjonale publikasjoner
  - Egne undersøkelser
  - Erfaringer fra Smøla er positive
- **Men vi kan ikke se bort fra at slike konflikter kan oppstå**
  - Få vindkraftverk er i drift så langt, mange er planlagt
  - Har konsesjonssystemet skjermet særlig sårbare områder?
    - Selje med Hoddevikfjellet?

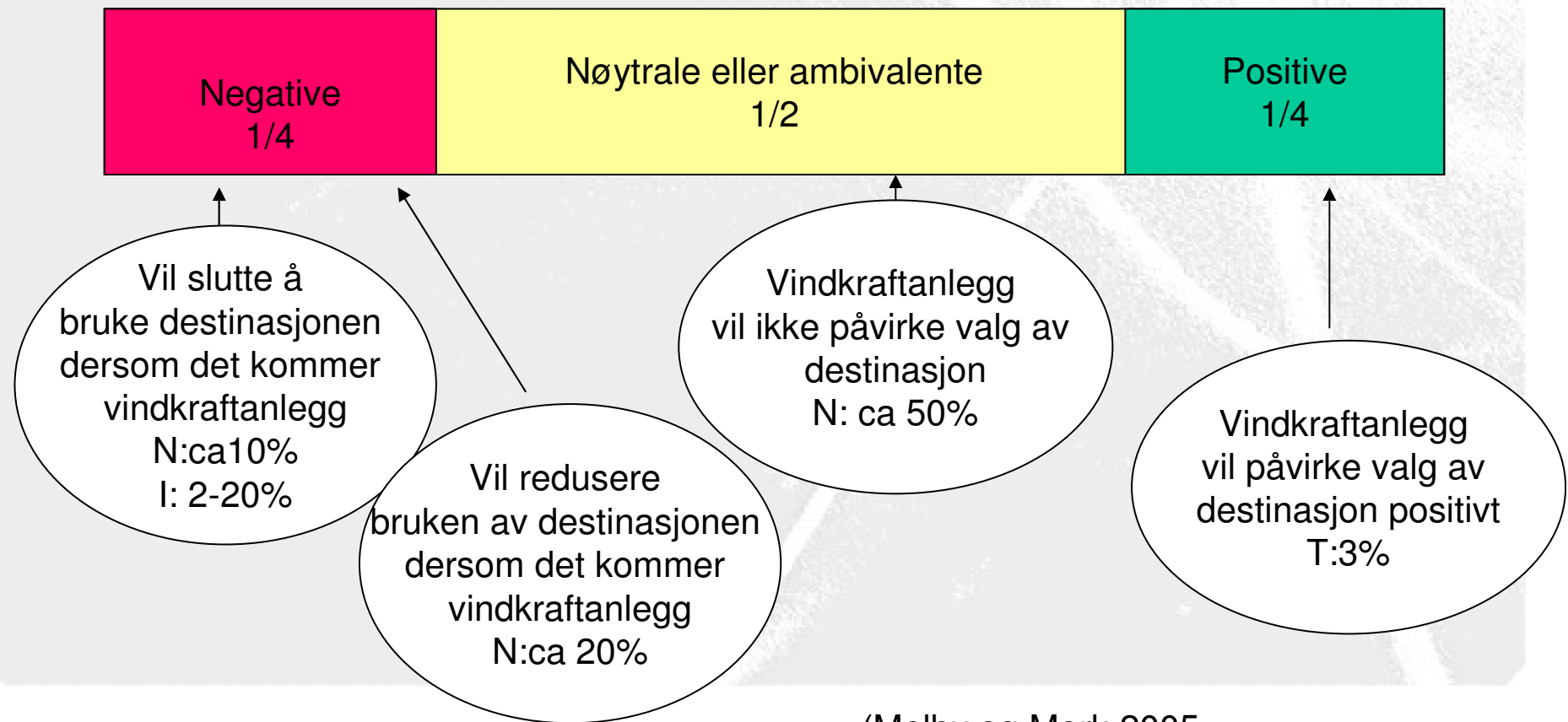
Resultater – Positive effekter av vindkraft for materielle reiselivsinteresser

- Enkelte steder kan vindparker, tilrettelagt som besøkssenter, ha et visst potensial som turistattraksjon, men det vil ikke være plass til mange slike i en region.
  - **Svært få turister oppgir at vindkraftanlegg påvirker deres valg av reisemål positivt**
  - **En betydelig andel sier de kan tenke seg å besøke et vindkraftanlegg som er tilrettelagt som besøkssenter.**
- Veganlegg tilknyttet vindkraftverk kan gi tilgang til nye områder
  - **Havøygavlen**
  - **Men veger kan også være oppfattet som konfliktfylte**
    - **Selje**

Resultater – potensielle konflikter

Turisters holdning til vindturbiner i landskapet

Turister i Norge: (Heggheim 2007 og Melby og Mork 2005).

Andre moment

- **Turister mest opptatt av visuelle effekter av vindturbiner og kraftledninger**
  - Mange også av effekter på fugleliv, urørt natur, støy
- **Mange (ambivalente) mener at vindkraft er miljøvennlig i et klimaperspektiv, men skadelig for natur og landskap lokalt.**
- **Norske turister mer skeptiske til vindkraftverk enn utenlandske**

Forbehold og betingelser

- **Skepsisen øker med øket grad av utbygging**
  - Antall vindparker, størrelsen på vindparkene og synlighet fra attraksjoner
- **Mange tar forbehold mht lokalisering**
  - Hensyn til landskap, fugleliv, turistattraksjoner m.m.
    - **Nordmenn: ikke anlegg der folk bor**
    - **Utlendinger: spar urørt natur**
- **Turistenes holdninger til konkrete planlagte eller mulige vindkraftutbygginger viser stor variasjon.**
  - Avhengig av lokalisering mm

Faktorer som påvirker holdningene

- **Holdning til vindkraft som miljøvennlig energiproduksjon**
  - **Melby og Mork (2005): 28 % uforbeholdent positive, mens 56% satte som forutsetning at vindkraft må erstatte forurensende alternativ for å være fremtidsrettet.**
  - **Holdning til vindkraft som fremtidsrettet energiproduksjon har positiv sammenheng med estetisk vurdering av vindkraftverk**
- **Tilvenningseffekt**
  - **hvor vanlig det er med vindturbiner der turistene kommer fra**

En labil situasjon?

Vindkraft er bra for klimaet

Vindkraft har andre miljøkonsekvenser

Dette vil forurense mer

Vindmølleparker kan gjøre det billigere å forurense, viser ny studie.

Foto: Kjell Herskedal / Scanpix

En satsning på fornybar energi vil føre til økt produksjon av svært forurensende kullkraft i Europa, viser en ny oppsiktsvekkende studie.

LINDA REINHOLDTSEN
linda.reinholdtsen@nrk.no

SIV ELI VUOLAB
siv.eli.vuolab@nrk.no

<http://www.nrk.no/nyheter/okonomi/1.6750145>

 Skriv ut Del/tips

Klimagass-
kvotemarkedet
fungerer nemlig slik at
mer ren og fornybar
energi vil gjøre det
billigere å forurense,
viser en ny studie som
er gjort av Statistisk
sentralbyrå i
samarbeid med
Universitetet i
Oldenburg i Tyskland.

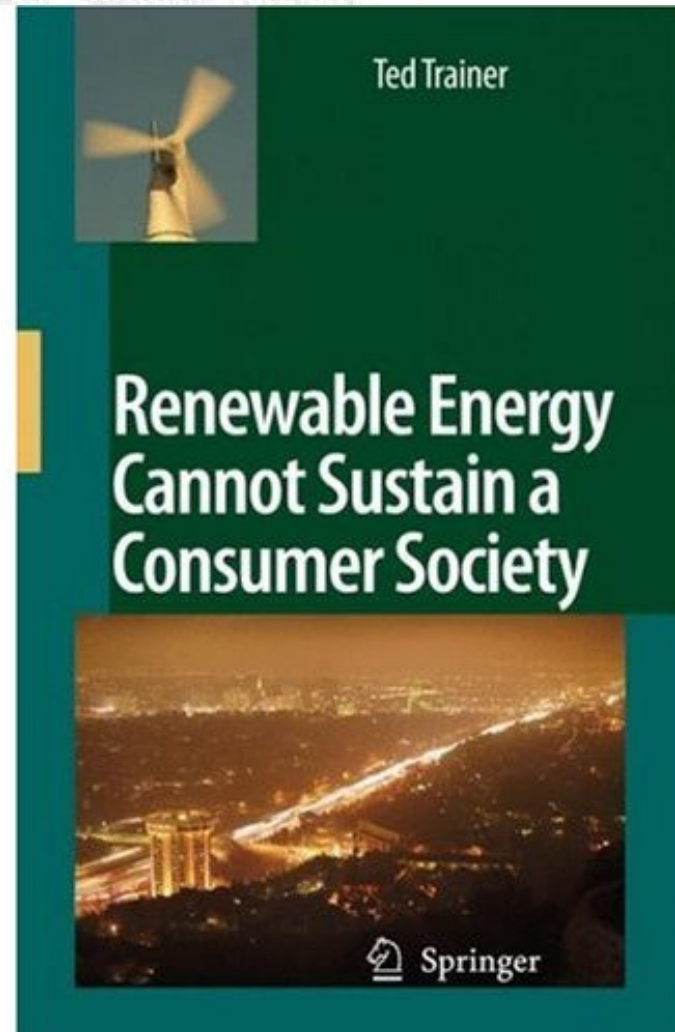
– En satsning på
fornybar kraft vil ikke
redusere utslippene av
CO₂ i Europa, men det
vil i stedet føre til en
lavere pris på CO₂-
utslipp, sier Knut Einar
Rosendahl,
seniorforsker ved
Statistisk sentralbyrå.

Vindkraft splitter miljøbevegelsen

**Opposing
wind farms
should be
socially taboo,
says Ed Miliband,
the climate
change secretary**

[The Guardian](#),
Tuesday 24 March 2009

Resultater: Konflikter knyttet til ideelle interesser

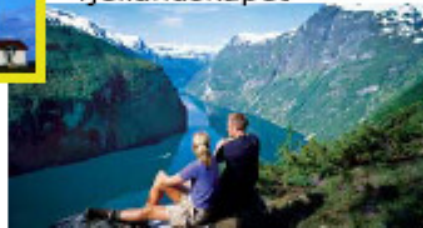
- Få og små lokale konflikter
  - **Konflikt i ett av tre case; Selje**
    - **planlagte vindparker vurdert som negative i forhold til branding av Selje og Stad som reisemål.**
    - **Brandingen av Selje spiller i stor grad på urørt natur i kombinasjon med historie og kulturlandskap, og aktiviteter knyttet til dette.**
- Store nasjonale og regionale konflikter
  - **Knyttet til nasjonal og regional merkevarebygging av Norge som destinasjon**

Ideelle reiselivsinteresser i Norge

De norske fjordene er fyrtårnet i profileringen til Innovasjon Norge

Fjord- og fjellandskapet

Fjell og villmark

Kysten og kystkulturen

Det arktiske Norge

Den nye grafiske profilen for markedsføring av Norge som er utviklet av Innovasjon Norge i samarbeid med reiselivsnæringen

VESTLANDSFORSKING

www.vestforsk.no

Ideelle reiselivsinteresser i Norge

- **Dagens profilering av Norge bygger på merkevareundersøkelse i 2005 (Innovasjon Norge):**
  - muligheter for opplevelser i vakker og ren natur,
  - aktive naturopplevelser,
  - opplevelse av lokal kultur og levemåte,
  - et godt vertskap.

Oppsummering problemstilling 1: Hva er konfliktene mellom vindkraft og reiseliv?

Type konflikter:		Prosjektnivå: Bedrift og kommune	Strategisk nivå: Region og nasjon
Ideelle konflikter	Tilbudssiden: Branding av reiselivet	Liten til middels negativ effekt; mest for småskala opplevelsesbedrifter	Stor negativ effekt
	Etterspørselssiden: Eksistensverdi	Ikke tilstrekkelig kunnskap	Ikke tilstrekkelig kunnskap
Potensielle konflikter	Tilbudssiden: Tap av utviklingsmuligheter	Ikke tilstrekkelig kunnskap	Ikke tilstrekkelig kunnskap
	Etterspørselssiden: Holdninger til vindkraft	Variierende , men i hovedsak liten negativ effekt	Usikker , men indikasjoner på moderat negativ effekt
Materielle konflikter	Nedgang i reiselivsomsetningen	Liten eller ingen effekt dokumentert	Ikke tilstrekkelig kunnskap, og trolig for få anlegg i dag til å forvente effekt
Positive effekter	Økning i reiselivsomsetningen	Noe økning i enkelte tilfeller, men i hovedsak lite potensial	Trolig neglisjerbart

Oppsummering problemstilling 1: Spørsmål som gjenstår

- **Den foreliggende undersøkelsen har:**
  - best kunnskap om de *lokale* konfliktene knyttet til *dagens generasjon* av vindkraftverk; og mindre god kunnskap om morgendagens større landbaserte anlegg (og ingen kunnskap om offshore vindkraftanlegg).
  - Undersøkelsen har *lite* kunnskap om *sumeffektene* av en mulig stor utbygging av landbaserte vindkraftverk i Norge.
  - Undersøkelsen har *lite* kunnskap om hvordan vindkraftutbygging kan påvirke det uutnyttede *potensialet* for reiselivsutvikling.

2. Hva skiller vindkraftverk og reiselivsnæringer når det gjelder konflikter i forhold til miljø?

- Bare ett poeng med her:
- Mange utenlandske turister er like skeptiske til utbygging av store reiselivsanlegg som vindparker.
  - Ingen av nordmennene foretrekker å se en vindpark framfor et turistanlegg, selv om flere antar at vindparken vil være best for miljøet.
  - Av utlendingene foretrekker omkring halvparten en vindpark.

Diskusjon av problemstilling 3:

Hvordan redusere konfliktene vindkraft - reiseliv?

Konflikttype	Prosjektnivå: Bedrift og kommune		Strategisk nivå: Region og nasjon
	Tiltak ifht vindkraft	Tiltak ifht reiseliv	
Ideelle	<ul style="list-style-type: none"> – Ekskludere vindkraft – Endre lokalisering 	<ul style="list-style-type: none"> – Endre innhold i branding av reiselivet 	<ul style="list-style-type: none"> - Endre nasjonal branding av reiselivet?
Potensielle	<ul style="list-style-type: none"> – Unngå lokalisering i potensielt verdifulle reiselivsområder 	<ul style="list-style-type: none"> – Kartlegge potensielle reiselivsressurser 	<ul style="list-style-type: none"> - Utrede mulige sumeffekter av vindkraftutbygging i forhold til reiselivet
Materielle: ekskludere	<ul style="list-style-type: none"> – Ekskludere vindkraft – Føre landskapet tilbake til opprinnelig tilstand etter avsluttet drift 	<ul style="list-style-type: none"> – (Ekskludere reiseliv) – Endre kundesegment 	<ul style="list-style-type: none"> - Utvikle en metode for håndtering av de samme sumeffektene
Materielle: justere	<ul style="list-style-type: none"> – Endre lokalisering (viktigst), dimensjonering og utforming av anlegg 	<ul style="list-style-type: none"> – Endre lokalisering av anlegg – Endre bruken av området – Gjøre undersøkelser av langtidseffekter på reiselivet av vindkraft 	<ul style="list-style-type: none"> - Kan supplere dagens statlige retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftverk og dagens varierende praksis med fylkeskommunale fylkesdelplaner for vindkraft
Materielle: inkludere	<ul style="list-style-type: none"> – Direkte: Ta i bruk selve vindkraftanlegget i reiselivet – Indirekte: Ta i bruk infrastruktur (veier) knyttet til vindkraften 		

Oppsummerende konklusjoner

3) Hvordan redusere konfliktene mellom vindkraftverk og reiseliv?

- Viktig å skille mellom ideelle, potensielle og materielle konflikter, og mellom prosjektnivå og strategisk nivå
- Ulike tiltak aktuelle i forhold til de ulike kategoriene av konflikter og samfunnsnivå
- Viktig å styrke håndteringen av mulige sumvirkninger i forhold til reiselivet